

Från: Lagerkvist Monika
Skickat: den 13 maj 2014 11:22
Till: Näsvall Ulf
Ämne: VB: Slutrapport - Rätten till min kropp, mina känslor & relationer
Bifogade filer: projektrapporten_slutversion.pdf; Pressklipp.pdf

Kan du se till att ovanstående projektrapport och nedanstående förord sätts i KS-pärmen. Det handlar om en avslutad samverkanslösning.

Tack på förhand!

Med vänlig hälsning/Monika

Från: mangobangotango@gmail.com [<mailto:mangobangotango@gmail.com>] **För** Magnus Lindén
Skickat: den 13 maj 2014 10:25
Till: Lagerkvist Monika
Ämne: Slutrapport - Rätten till min kropp, mina känslor & relationer

Hej Monika!

Här kommer projektrapporten för projektet "Rätten till min kropp, mina känslor och relationer", som föreningen Kulturparken (/Kulturföreningen Parken) drivit i samverkan med Vård & bildning, Uppsala Kommun. Jättebra om du även tar med förordet när KS får rapporten. /Magnus

Ett förord till rapporten:

I projektrapporten skriver vi väldigt gott om Vård & bildnings arbete med upplysning i sex & samlevnad för personer med intellektuella funktionshinder, och berättar om hur deras arbetsgrupp kring sex & samlevnad, och deras informationsarbete om dessa frågor gentemot boenden har fått beröm av RFSU riks och andra organisationer. Tyvärr har vi nu fått vetskap om att båda dessa verksamheter har lagts ner, vilket vi tror slår hårt mot målgruppen.

Det gör oss ont att se att de frågor vi (och i förlängningen även kommunstyrelsen) försökt lyfta till en ny nivå, plötsligt nedprioriterats ordentligt i den organisation vi varit så stolta över att samarbeta med. Vi hoppas att det bara är ett tillfälligt beslut, och att Uppsala Kommun kommer att ta vara på den kompetens och de erfarenheter Vård & bildning genom åren byggt upp inom detta område, och återigen bli drivande i att se till att personer med LSS-beslut kan leva ett så fulländat liv som möjligt, även när det gäller de egna känslorna, relationerna och sexualiteten.

Dokumentationsfilmen med föreställningen kan man se här:
goo.gl/7NrGjn

På återseende!

Magnus Lindén & Nanna Castillo
Projektledare, "Rätten till min kropp, mina känslor & relationer"

--
Magnus Lindén

+46(0)762-62 56 98
magnus@kulturparken.net

Projektrapport

Kulturparken 2012 - 2014
Org. nr. 802465-6582

"Rätten till min kropp, mina känslor
och relationer"

Magnus Lindén och Nanna Castillo
info@kulturparken.net
Rackarbergsgatan 78
753 23 Uppsala
www.kulturparken.net

Innehållsförteckning

1. Bakgrund och sammanfattning.....	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Projektets syfte	3
1.4 Projektmål	4
1.5 Organisation	4
2. Projektets genomförande	5
2.1 Projektet i siffror	5
2.2 Genomförda, planerade aktiviteter.....	6
2.2.1 Fortbildning, metodutveckling och handledning	6
2.2.2 Nätverk & samarbeten.....	7
2.2.3 Workshops för Vård & bildnings kunder	7
2.2.4 Workshops för personal och chefer.....	8
2.2.5 Manusarbete.....	8
2.2.6 Repetitionsarbete	8
2.2.7 Föreställningen SE OSSI, med tillhörande publiksamtal... ..	10
2.2.8 Skapa förutsättningar för metodernas fortlevnad.....	11
2.3 Genomförda, ej planerade aktiviteter	11
2.3.1 Besök ute i verksamheter	11
2.3.2 Deltagarkonferens.....	11
2.3.3 Förarbete till en handlingsplan.....	12
2.3.4 Mentorskap och stöd till medverkande	12
2.4 Projektet i media	12
3. Pedagogiska och metodologiska utgångspunkter.....	13

3.1 Ägarskap, delaktighet & förankring.....	14
3.2 Gemensamt kunskapande - deltagarna är experter och vi är processledare	14
3.3 Erfarenhetsbaserat lärande under täcket?	15
3.4 Ett normkritiskt perspektiv	16
3.5 Etiska ställningstaganden och handlingsplaner	16
3.6 Tillgänglighet	17
3.6.1 Hur har vi arbetat med tillgänglighet?	17
3.6.2 Otillgänglighet - vilka grupper har inte haft så god tillgång till projektet?	18
4. Analys	18
4.1 Rätten till sexualitet, relationer och känslor	19
4.2 Rätten till den egna kroppen - sexuella övergrepp och våld i nära relationer	20
5. Utvärdering.....	21
5.1 Kontinuerlig utvärdering och förändring.....	21
5.2 Slutlig utvärdering	22
5.2.1 Metoder och resultat.....	22
5.2.2 Organisation och kommunikation	23
6. Ekonomisk redovisning.....	25
6.1 Redovisning 2012	25
6.2 Redovisning 2013	26
6.3 Redovisning 2014	27
Kostnader.....	27
7. Bilagor	29

1. Bakgrund och sammanfattning

1.1 Bakgrund

Rätten till min kropp, mina känslor och relationer är ett projekt som drivs av föreningen Kulturparken i samverkan med Vård & Bildning, en del av Uppsala Kommun. De delar av Vård & Bildning som medverkar i projektet är affärsområdena Arbete & Sysselsättning och Boende Vuxna. Projektet finansieras av kommunstyrelsen, genom medel för samverkanslösningar till arbete mot utanförskap. Projektets anställda är Magnus Lindén, projektledare och teaterpedagog samt Nanna Castillo, konstnärlig ledare, regissör och teaterpedagog. Projektet inleddes 1 september 2012 och avslutas 28 februari 2014.

Vård & Bildning (Uppsala Kommun) har under flera år genomfört ett viktigt arbete kring sex & samlevnad, på initiativ av Britt Löfgren som arbetade som samordnare i frågor kring jämställdhet och mångfald. Det var också Britt Löfgren som tog det ursprungliga initiativet till projektet. Tyvärr gick hon bort innan hon fick se dess resultat, men vi vill ändå tillägna denna rapport till Britt, som gjort mycket för att förbättra livskvaliteten för personer med intellektuella funktionsnedsättningar.

Inom Vård & Bildning finns en samarbetsgrupp kring sex och samlevnad för personer med funktionsnedsättningar. Denna grupp, **SoS-gruppen**, har varit Kulturparkens främsta samarbetspartner i projektet. Där ingår ett par enhetschefer inom Boende Vuxna och Arbete & Sysselsättning, ett par handledare från Kvalitets- & utvecklingsenheten, samt ytterligare några personer.

SoS-gruppen kontaktade Nanna Castillo och Magnus Lindén om projektiden. Eftersom de redan funderade i liknande banor var de och föreningen Kulturparken snabba med att nappa på idén. Kulturparken lämnade i samarbete med SoS-gruppen in en ansökan till kommunstyrelsen, och fick ett ja. Kort innan projektet avled Britt Löfgren, och Sara Hallström tog över rollen som kontaktperson från Vård & Bildnings sida.

Det är tydligt att Uppsala och Vård & Bildning legat i framkant när det gäller att arbeta kring sex & samlevnad för funktionshindrade, även om arbetet fortfarande är i sin linda. SoS-gruppens arbete är ovärderligt för många enskilda kunder. Vi är mycket stolta över att ha kunnat vara med i denna process, och hoppas att den kan fortsätta med samma styrka även efter projektets avslutande.

1.2 Projektets syfte

Projektet ska stärka integriteten hos personer med intellektuella funktionshinder genom att arbeta kring rätten till den egna kroppen, de egna känslorna och relationerna. Genom erfarenhetsbaserat lärande undersöker projektet tillsammans med deltagarna vad det innebär att ha rätt till den egna sexualiteten och rätt att sätta gränser. Dessutom arbetar projektet med personal för att de ska våga prata om kundernas sexualitet och bemöta deras frågor och erfarenheter, samt utvecklar verktyg och metoder.

1.3 Målgrupp

Projektets målgrupper är:

- vuxna (från 19 år) med intellektuella funktionshinder inom Boende vuxna och Arbete & Sysselsättning (daglig verksamhet). Detta är den huvudsakliga målgruppen.
- personal inom Boende vuxna och Arbete & Sysselsättning (daglig verksamhet). Denna målgrupp är främst med för att säkerställa att projektets effekter blir långsiktiga.

1.4 Projektmål

I projektet skulle sammanfattningsvis följande genomföras:

- Anställa två dramapedagoger för projektarbetet
- Utveckla metoder och rutiner för kurser & workshops
- Workshops (32-46 tillfällen med sammanlagt ca 200 personer)
- Skapa en föreställning med 10 kunder och i viss mån personal.
- Spela ca 30 föreställningar för sammanlagt ca 1500 personer, med workshop/ seminarium i anslutning till föreställningarna, samt ett handledningsmaterial.
- Skapa förutsättningar för metodernas fortlevnad.

1.5 Organisation

Projektets ägare är Kulturföreningen Parken (Kulturparken), och med dess styrelse som ytterst ansvarig. Projektledare har varit Nanna Castillo och Magnus Lindén. Kulturparken har i projektet samverkat med Vård & Bildning och deras samarbetsgrupp kring sex & samlevnadsfrågor för personer som arbetar med personer med funktionsnedsättningar, SoS-gruppen.

SoS-gruppen är ett forum för diskussion, men har också arrangerat föreläsningar för medarbetare, har en temaväska om sex som en grupp boendeassistenter (SBB-gruppen) tar med ut till boenden och dagliga verksamheter. Gruppen har också drivit arbetet med att ta fram en handlingsplan för hur man ska agera när en kund blir utsatt för övergrepp. Denna grupp och dess viktiga arbete är också den främsta förutsättningen för att projektets metoder och erfarenheter ska leva kvar inom Vård & Bildning.

1.6 Sammanfattning - genomförande & resultat

I projektet har vi arbetat med erfarenhetsbaserat lärande, där deltagarna ses som experter på sina egna liv och känslor. Vi har använt oss av teater, forumspel, rollspel, drama-, samtals- och processövningar. Gruppen får i dessa metoder både dela erfarenheter och kunskaper, men genom drama kan de också utveckla nya erfarenheter och förmågor. Under projektets andra fas genomfördes 60 workshopptillfällen med Vård & Bildnings kunder, personal och chefer. Sammanlagt omkring 80 deltagare från daglig verksamhet och omkring 140

boendeassistenter, arbetshandledare och chefer har deltagit i dessa. Dessutom har det genomförts flera föreläsningar och presentationer om projektet på konferenser och utbildningsdagar, samt ett flertal besök på dagliga verksamheter, musikpubar och liknande. Under den tredje fasen skrevs manus och ett stort antal repetitioner genomförs med en ensemble bestående av 7 personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Pjäsen SE OSS! spelades 15 gånger på Gottsunda Dans & Teater, för drygt 100 personer.

Utöver de planerade aktiviteterna har projektet också i samarbete med referensgruppen inom daglig verksamhet arrangerat en konferens för deltagare i daglig verksamhet i Uppsala, Västerås och Gävle, samt tillsammans med vår samarbetspart inom Vård & Bildning samlat ihop material och lagt grunden till en handlingsplan för när kunder blir utsatta för övergrepp. Under projektet har vi utvecklat användbara metoder att arbeta vidare med och sprida till fler. Dessutom har vi arbetat upp ett intresse för våra frågor och ett brett kontaktnät. Vi betraktar detta projekt som ett pilotprojekt, med många metoder och erfarenheter värda att vidareutveckla, men givetvis också med misstag som vi har lärt oss från.

I utvärderingen framkommer det en stor nöjdhet kring projektet i sin helhet, och kring dess metoder, frågeställningar och resultat. Det verkar som att projektet har haft stor påverkan på dem som deltagit i det, såväl hos Vård & Bildnings kunder som personal. Den kritik som framkommit rör främst organisation och kommunikation, och berör i första hand Vård & Bildnings egen organisation och förankring.

2. Projektets genomförande

I backspeglin, när projektet nu avslutas, är det lätt att se att ambitionerna för projektet legat väldigt högt. Att genomföra den mängden workshops och föreställningar är kanske lite väl höga förväntningar i ett projekt som samtidigt utvecklar nya metoder och samlar kunskap inom ett relativt outforskat område. Trots det har projektets mål uppfyllts med några mindre modifieringar, och flera aktiviteter som inte ingått i den ursprungliga planen har dessutom genomförts.

En del aktiviteter har genomförts i studiecirkelform, eller i form av folkbildande kulturarrangemang. Dessa aktiviteter har genomförts i samarbete med Kulturens Bildningsverksamhet.

2.1 Projektet i siffror

Vi har genomfört:

- *60 workshopptillfällen, fördelat på:*
 - 8 längre workshopserier med personer med intellektuella funktionsnedsättningar. De flesta grupperna träffades sammanlagt 8 gånger. Totalt deltog 43 personer i dessa workshops.
 - 1 deltagarkonferens, med 57 personer som har daglig verksamhet i Uppsala, Västerås eller Gävle, samt 15 mötesfunktionärer (gruppsekreterare) som är anställda

inom Vård & Bildning eller i Gävle och Västerås.

- 1 offentlig workshop på kulturveckan för personer med utvecklingsstörning. 12 personer deltog.
- 4 workshops för personal inom Vård & Bildning (Boende Vuxna och Arbete & Sysselsättning), med sammanlagt 76 deltagare.
- 1 workshop för enhetschefer inom Vård & Bildning, då ca 25 chefer deltog
- 4 workshops eller interaktiva föreläsningar på konferenser och större utbildningsdagar, med sammanlagt ca 165 deltagare/åhörare.
- (Några av deltagarna har räknats flera gånger, då de har deltagit i flera av grupperna.)

- 60 repetitionstillfällen (främst heldagar) inför pjäsen SE OSS! där 7 personer deltog i den slutliga ensemblen.

- 15 föreställningar med pjäsen SE OSS! med 118 åskådare totalt, varav ca 350 deltog i eftersnacket efter föreställningarna. Besökarna kommer från följande grupper:

- Ca 383 har daglig verksamhet eller stödboende (i Uppsala, Knivsta, Heby eller Östhammars kommun)
- Ca 324 är tjänstemän, personal eller politiker som möter personer med intellektuella funktionsnedsättningar i sitt arbete.
- Ca 144 går på särskola
- Ca 76 studerar till behandlingsassistenter eller går på liknande gymnasiala utbildningar
- Ca 191 har inte angivit något av ovanstående

2.2 Genomförda, planerade aktiviteter

2.2.1 Fortbildning, metodutveckling och handledning

Under projektets första månader, men även fortlöpande under projektet, har en hel del tid lagts ned på fortbildning, metodutveckling och fortlöpande utvärdering. Under senare delen av projektet har projektmedarbetarna även fått handledning av en person Vård & Omsorgs handledarteam.

Vi har inom projektets ram deltagit på utbildningsdagar, konferenser, seminarier och föreläsningar med följande teman:

- sexualitet och intellektuella funktionsnedsättningar
- Fakta & perspektiv på ungdom & sexualitet
 - att samtala med våldsutsatta personer med funktionsnedsättningar
- Våld i nära relationer
- Kreativa metoder i handledning & grupputveckling
- Processledning
- Att genomföra dansföreläsningar med personer med funktionsnedsättning

Vi har beställt, gått igenom och katalogiserat en stor del av den litteratur, filmer och metodmaterial som finns inom fältet sexualitet och funktionsnedsättning. Se bifogad katalog. Dessutom har vi inventerat andra projekt och verksamheter som

arbetar med liknande frågor i Sverige. Denna sammanställning finns också bifogad till projektrapporten.

Fortbildning, metodutveckling, utvärdering och handledning är en oerhört viktig del. Om man betraktar projektet som ett pilot- och metodutvecklingsprojekt hade detta kunnat få ta ännu större plats, för att istället minska ner resultatmålen något. Ännu mer utbildning inom såväl sexualitet som lagar, rättigheter och stödformer för personer med funktionsnedsättningar hade varit användbart. Dessutom bör handledning vara en del av ett motsvarande projekt redan från början.

2.2.2 Nätverk & samarbeten

Att knyta kontakter, skapa samarbeten och bygga upp ett nätverk har varit en självklar del av projektet. Under hela projektiden har vi haft ett nära samarbete med Vård & Bildnings arbetsgrupp kring sex och samlevnad och personer med funktionsnedsättningar (SoS-gruppen). Genom denna grupp har vi haft kontakt med *dagliga verksamheter* och *boenden*, samt *chefer och samordnare för dessa verksamheter*. Vi har också haft kontakt med en grupp boendeassistenter som arbetar med frågor kring sexualitet, behov och bemötande (*SBB-gruppen*) och *habiliterings arbetsgrupp kring sex- och samlevnadsfrågor*. Andra verksamheter som vi samarbetat med är *landstinget STI-samordnare, Kultur i Vården, Fyris Radio & TV, Ord&Bild, FUB Uppsala, TRIS, Uppsalahem, Gottsunda Dans & Teater, Lafa* (Stockholms läns landsting), m.fl. All studieverksamhet i

projektet har genomförts i samarbete med Kulturens Bildningsverksamhet.

2.2.3 Workshops för Vård & bildnings kunder

Vi har under projektet genomfört 50 workshopstillfällen med personer som har daglig verksamhet eller stödboende inom Vård & Bildning. Av dessa var 48 tillfällen del i workshopserien "Snacka om kroppen, känslorna & kärleken".

I den serien träffade vi 7 olika grupper, med 3-7 personer i varje grupp. Grupperna träffades fyra-åtta tillfällen och varje tillfälle var två timmar långt. Enligt projektmålen skulle vi ha 10-15 personer i varje grupp, och träffas minst 3 gånger per grupp.

Efter att ha arbetat med en pilotgrupp insåg vi snabbt att grupperna behövde vara mindre (ca 4 personer) och att varje grupp behövde träffas fler (6-8) gånger för att det skulle vara meningsfullt. Därför blev det totala antalet deltagare i denna del betydligt lägre (sammanlagt 35 stycken) än planerat, till förmån för kvaliteten på kunskaperna och erfarenheterna. Rekryteringen av deltagare skedde i samarbete med Vård & Bildning, främst genom Arbeta & Sysselsättning (eftersom workshopstillfällena var på dagtid).

Vi genomförde också en offentlig workshop på Kulturveckan för och med personer med utvecklingsstörning, samt en konferensdag i workshop-form för personer som har daglig verksamhet.

Några av de metoder vi använde under våra workshops var rollspel, forumspel och andra interaktiva teaterformer, drama- och värderingsövningar, brainstorming, filmvisningar, studiebesök och väldigt mycket samtal utifrån de önskemål, behov och förutsättningar som fanns i respektive grupp. Ett fördjupat resonemang om vår metodik finner du under avsnittet "Pedagogiska och metodologiska utgångspunkter".

2.2.4 Workshops för personal och chefer

Under projektet genomförde vi fyra workshops med personal, för att ge verktyg till att prata med kunderna kring sexualitet, känslor, relationer och övergrepp. Ett av workshopstillfällena var på en större workshopdag arrangerad av Sex- & samlevnadsgruppen med omkring 40 deltagare. De övriga tillfällena var med omkring 10 deltagare. Vi genomförde också en kortare workshop för chefer under en temadag kring sex och samlevnad, då omkring 25 personer medverkade.

Projektet har också medverkat vid ett par externa utbildningsdagar. I september 2013 höll vi en föreläsning på Uppsala läns landstings utbildningsdag i STI, där ca 70 barnmorskor, skolsköterskor och andra deltog. Vi höll en presentation av projektet på en nationell nätverkskonferens för habiliteringssjuksköterskor. Dessutom har vi samarbetat med Sex- & samlevnadsgruppen kring att arrangera större föreläsningar med Olle Waller och Olof Risberg, med sammanlagt ca 160 besökare (främst personal inom Vård & Bildning).

2.2.5 Manusarbete

Första delen av manusarbetet påbörjades under juni. Då skrevs det första utkastet utifrån valda ämnen såsom förhållandet till föräldrar och personal, relationen till sin egen sexualitet och andras, vänskap och kärlek, möjligheter och hinder. Alla deltagare fick rollerna anpassade till sig, Nanna Castillo utgick ifrån deltagarnas personlighet och vilka önskemål de hade haft, såsom om de ville ha en stor roll eller flera.

Under juli och augusti träffades manusgruppen, bestående av brukarna Maria Sedvallsson och Thomas Kjellberg, 5 gånger (varje tillfälle tog ca 3 timmar) för att tillsammans gå igenom det som Nanna Castillo hade skrivit. När första versionen var klar presenterades den för resten av ensemblen för en reading. Detta skedde under lägerträffen där nästan alla deltagare i teaterprojektet träffades på Ekolnäs. Därefter började den långa vägen att börja bekanta sig med att studera manuset, analysera och därefter ändra eller förbättra scendelarna.

2.2.6 Repetitionsarbete

“Jag vet inte hur många sura miner vi har gett dig, men du har alltid sagt: ‘Jo, det går visst. Hur löser vi det här?’ /Deltagare i teatergruppen om regissören Nanna Castillo

Vi började träffas för att repetera en gång i veckan under september. Därefter träffades vi två gånger i veckan förutom för dem två som hade mindre roller, under oktober och november. I december ökade vi antalet träffar till 3-4 gånger per vecka beroende på att vi kunde få repetera på Gottsunda Dans & Teater. Det som kunde ha blivit ett problem var att vi inte kunde ses på samma lokal under hela repetitionstiden utan blev tvungna repetera på 4 olika ställen tvärs över stam. Ändå kunde ensemblen utan större problem anpassa sig till situationen, mestadels beroende på att de redan i augusti fått schemat med tiderna och lokalerna samt att deras personal på DV kunde hjälpa dem att komma ihåg. Vi bidrog också till att påminna dem varje gång vi sågs. Genom dessa ständiga byten av lokal kunde vi också se hur illa anpassade många lokaler är för funktionsnedsättningar. Det blev en ögonöppnare både för oss och för lokalägarna.

“Vi funktionshindrade behöver ofta rutiner, och det blir jobbigt om man ändrar tid och plats för mycket. Det är bra om man kan ha en mer bestämd struktur från början, och inte ändra för mycket.” /Deltagare i teatergruppen

Alla deltagare var extremt engagerade och vi hade mycket liten frånvaro under repetitionstiden. Trots att vi började kl 9 och slutade kl 15 var det knappt någon som ville gå hem tidigare.

Alla repetitionerna började och slutade på samma sätt, med incheckning och utcheckning, vilket innebar att vi ägnade ca 45 minuter på morgonen och på eftermiddagen till att låta alla berätta hur de mådde när de kom till arbetet och hur de hade upplevt dagen när de skulle hem. Detta bidrog till att alla fick tillfälle att berätta hur de påverkades av arbetet och vilka insikter de hade uppnått. Alla i gruppen blev bättre och bättre på att både ge sig själva och andra plats att få uttrycka sig, något som bl. a reportern från Insikt kunde bekräfta (se bilaga).

2.2.7 Föreställningen SE OSS! med tillhörande publiksamtal

"När jag sitter i kulisserna glömmar jag mitt handikapp. När jag sitter där bakom säger jag 'Hej då cp!'" /Deltagare i teatergruppen

Föreställningen SE OSS! spelades under perioden 11/1 - 5/2 2014, på Gottsunda Dans & Teater. Sammanlagt 118 personer såg föreställningen, varav ca en tredjedel har daglig verksamhet eller stödboende, en tredjedel är personal eller tjänstemän som möter personer med intellektuella funktionsnedsättningar i sitt arbete. Övriga åskådare går på särskola (144 st.), studerar till behandlingsassistenter eller liknande (76 st.), eller har inte angivit något av ovanstående (191 st.).

Föreställningen tog upp frågor kring vad sex är, ifall man får ha sex som funktionshindrad, om man måste ha sex, vem som sätter upp hinder och vad som är normalt. Dessutom problematiserades personalens och föräldrars förhållningssätt. Målgruppens utsatthet och deras rättigheter var också viktiga frågor.

I anslutning till föreställningarna hölls ett publiksamtal, då vi gav möjlighet för publiken att ställa frågor kring pjäsen. Vi ställde också frågor till publiken utifrån pjäsen, genom att be dem om tips till karaktärerna i pjäsen.

Genom att själva få reflektera och vara experter förankras de kunskaper och upplevelser åskådarna fått från att se på pjäsen.

Kunskapsbildning är en aktiv process, en sammansmältning av tidigare kunskaper, egna erfarenheter och nya fakta. Och i den processen är den aktiva reflektionen central.

Föreställningen har också filmats av Fyris Radio & TV, för egen dokumentation. Till projektrapporten bifogas denna filmade version.

I projektmålen var planen att ha en workshop i anslutning till varje föreställning, men det var inte praktiskt genomförbart. Ursprungsplanen var också att genomföra 30 föreställningar, vilket också hade varit omöjligt med tanke på ensemblens förutsättningar. Redan de 15 föreställningar som genomfördes var i överkant. I ett eventuellt fortsättningsprojekt bör man istället satsa på att genomföra färre föreställningar och ha mer publik på varje föreställning.

2.2.8 Skapa förutsättningar för metodernas fortlevnad

Under hela projektiden har vi haft ett fokus på att de metoder och kunskaper som utvecklas ska leva vidare, på olika sätt. Här följer några exempel på detta:

- Vi har gjort en katalog med filmer, böcker, metodmaterial och annat användbart material inom området sex & samlevnad och funktionsnedläggning. Denna katalog har delats med bland annat habiliteringen och med våra samarbetspartners på Vård & bildning.
- Under våra workshops med personal och chefer har vi gett verktyg och metoder för att de ska kunna arbeta vidare med projektets metoder i deras dagliga praktik.
- Vi har samarbetat med SoS-gruppen på Vård & bildning kring att ta fram en handlingsplan för när personal får vetskap om att kunder utsatts för övergrepp. Denna kommer förhoppningsvis att antas och implementeras under 2014.
- Vi har föreläst eller haft workshops för andra yrkesverksamma, för att sprida våra erfarenheter och metoder.
- Vi har fått in flera förfrågningar om att föreläsa, och kommer att fortsätta med det även efter projektets avslutande.
- Det finns intresse från flera orter i landet för att köpa in föreställningen SE OSS! och kommer att göra vad vi kan för att möjliggöra detta.

- Vi har fått in mängder av förslag och önskemål om vad som behöver göras framöver. Detta kan vara en god grund till den ansökan om ett fortsättningsprojekt som Kulturparken planerar att lämna in till Allmänna Arvsfonden under våren 2014.

2.3 Genomförda, ej planerade aktiviteter

2.3.1 Besök ute i verksamheter

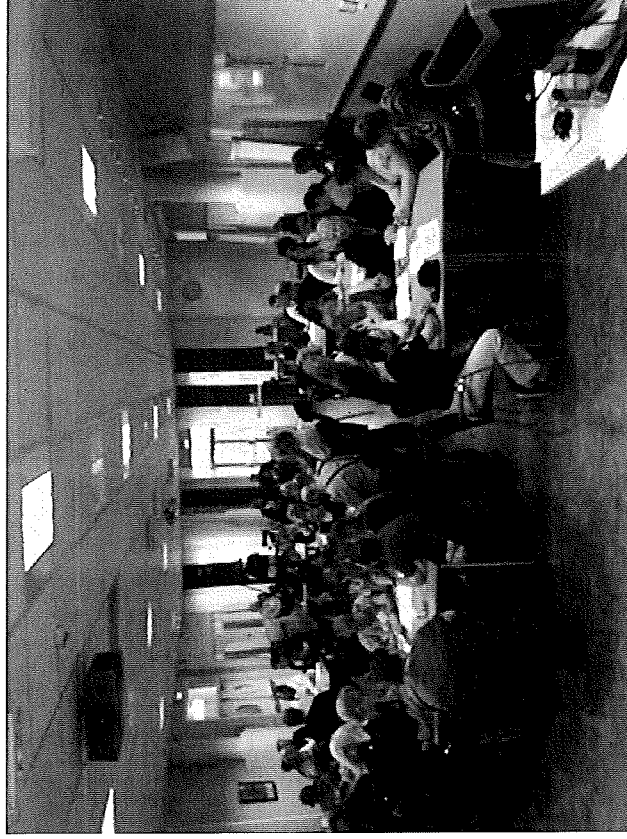
Något som inte var planerat, men som visade sig vara nödvändigt för att få deltagare till våra workshops, var att åka runt till olika dagliga verksamheter och finnas på plats på musikpubar och liknande aktiviteter för personer i målgruppen, för att informera om projektet och om våra workshops.

2.3.2 Deltagarkonferens

På uppdrag av och i samarbete med referensgruppen inom daglig verksamhet genomförde vi den 15 maj 2013 en deltagarkonferens för närmare 60 personer som har daglig verksamhet i Uppsala, Västerås eller Gävle. Temat på konferensen var "Vad är ett bra jobb", men halva konferensen handlade om projektets frågor. Upplägget var så att vi i samarbete med en skådespelare från målgruppen i varje pass gestaltade ett dilemma i form av en scen. Därefter hölls protokollförda diskussioner i arbetsgrupper, följt av samtal i helgrupp. I varje grupp fanns en ordförande som själv hade daglig verksamhet, samt en sekreterare som var

personal. Ordföranden och sekreteraren hade tydliga underlag med pictobilder, och hade inför konferensen fått en gemensam funktionsutbildning av oss.

Det var fantastiskt att kunna föra djupa och analyserande samtal med 60 personer som i de flesta fallen har intellektuella funktionsnedsättningar. Samarbetet med referensgruppen gick utmärkt, och responsen från konferensen har varit oerhört positiv.

2.3.3 Förarbete till en handlingsplan

Under projektiden har sex- & samlevnadsgruppen arbetat med att ta fram en handlingsplan för hur man ska agera när man får vetskap om att en kund blivit utsatt för övergrepp. För att handlingsplanen ska vara förankrad bland kunder, personal och chefer har vi under våra workshops med chefer och personal samt på deltagarkonferensen arbetat med scener och frågeställningar kring hur de tycker att personal och chefer ska agera i dessa fall. Svaren från kunderna, personalen och cheferna har sammanställts och använts som underlag i arbetet med att ta fram handlingsplanen.

2.3.4 Mentorskap och stöd till medverkande

Något vi inte planerat, men som det dykt upp ett tydligt behov av, var de enskilda samtalen med olika deltagare. I praktiken har vi fungerat som mentorer för flera av våra deltagare. Detta har varit en viktig funktion, men som gjort att vi lagt ner mer arbetstid på projektet än vi har haft tid för.

2.4 Projektet i media

“Jag brukar tycka att det är svårt att intervjua så många personer på samma gång, men det kändes inte så när jag var och hälsade på er. (...) alla i ensemblen (är) verkligen är bra på att lyssna på varandra och ge varandra tid att formulera sig färdigt innan man bryter in med vad man själv tänker. Det är ganska ovanligt i en gruppintervju.”
/Journalist

Projektet, och främst pjäsen SE OSS!, har fått stor och väldigt positiv medial uppmärksamhet, både i Uppsala och i riksmidia. I Uppsala har det varit fina inslag i Uppsala Nya Tidning, UppsalaTidningen, TV4 Uppsala och P4 Uppland. På riksplanel har det bland annat varit ett inslag i P1:s Kulturnytt, på bästa sändningstid (07.45). Det har också varit större artiklar och omslagsbild i både tidningen ETC och Insikt, en av Sveriges största tidskrifter kring sexualupplysning. Artiklarna finns med som bilaga till rapporten.

I kontakten med media har fokuset varit på projektets deltagare och deras perspektiv. Gruppen fått tillfälle att analysera och reflektera mycket kring pjäsens och projektets frågor, och deras tankar och upplevelser har kommit fram mycket i reportagen.

P4 Uppland, 10 januari 2014: ”Premiär för Se oss i Gottsunda”

Uppsala Nya Tidning, 11 januari 2014: ”Om rätten till en sexualitet”

Uppsalatidningen, 9 januari 2014: ”Tabubelagd sex i ny teaterpjäs” (s.32-33)

Kulturnytt i P1, 8 januari 2014: ”Jag har drömt om det, men det kräver för mycket”

Tidningen ETC, 10 januari 2014: ”Vem är normal?”

Uppsalatidningen, 15 januari 2014: ”Hetast just nu”

Tidningen Insikt, Nr.1 2014, “SE OSS! bryter tystnaden om sex”

Fyris Radio & TV: SebVoice-intervjun med Magnus Lindén

Snabelposten, Nr.6 2013: “Se oss - en föreställning om sex, vänskap och livet på ett boende”

Uppsala Nya Tidning, 16 februari 2014: Söndagsintervjun med Nanna Castillo

3. Pedagogiska och metodologiska utgångspunkter

3.1 Ägarskap, delaktighet & förankring

"Jag vaknar varje morgon och tänker "Yes, nu ska jag till teatern!" /Deltagare i teatergruppen

En utgångspunkt i arbetet med projektet har varit att det vi gör ska utgå från de behov och önskemål som finns i målgruppen. Därför har vi hela tiden använt oss av metoder för att deltagarnas tankar och åsikter ska komma fram, både för att kunna förändra upplägg och förhållningssätt i ögonblicket, men också för att hela tiden vidareutveckla våra metoder.

För att deltagarna ska känna att vi står på deras sida har det varit väldigt värdefullt att vi kommit utifrån, och inte är anställda av Uppsala kommun, eller ens jobbar på uppdrag av Uppsala kommun. På så sätt har de fått ett förtroende för oss som de kanske inte kunnat få ifall de känt att vår lojalitet ligger hos Vård & Bildning eller Uppsala kommun.

Planeringarna för alla våra workshops och processer har varit flexibla, för att snabbt kunna förändras när vi sett behov av det. Och det är mycket få tillfällen som har förlopt helt enligt planeringen. Vi har också avslutat våra workshops med att gå igenom vad vi har gjort, och vad deltagarna vill ha mer eller mindre av. Vi har haft nära kontakt med en referensgrupp inom daglig verksamhet, för att även i den mer organisatoriska planeringen få med målgruppens åsikter och önskemål. Denna grupp har också varit drivande i planeringen av

deltagarkonferensen.

Pjäsen SE OSS! är helt baserad på våra workshop-deltagares erfarenheter och berättelser, och teatergruppen har varit mycket engagerad och delaktig i arbetet med pjäsens slutliga form. De har känt ett stort ägarskap kring pjäsen, dess frågeställningar men också ring det praktiska kring pjäsen, marknadsföring, intervjuer m.m.

3.2 Gemensamt kunskapande - deltagarna är experter och vi är processledare

*"Vem fan har gett dig rätten att tro på mig?"
/Deltagare i teatergruppen till regissören Nanna Castillo*

Varje människa är expert på sitt eget liv. Även om våra deltagare har mängder av människor som styr och ställer i deras liv så är det de själva som känner sina känslor och tänker sina tankar. De har rätt till sin egen upplevelse och är experter på sin kropp, sina känslor och relationer, just det vårt projekt handlar om. Därför vill vi närma oss våra deltagare som ödmjuka och lyhörda processledare snarare än som ännu en expert som tror sig veta bäst. Hur många böcker vi än läst om sexualitet och funktionsnedsättningar så har vi ändå ingen aning om vad som rör sig i huvudet och hjärtat på varje individ. Alla är olika, och alla vet bäst. Genom att alla deltagare med egna ord och perspektiv får benämna och definiera sin värld, sina problem och möjligheter så blir kunskaperna grundade i dem själva. De får

makten över sina kunskaper och sin världsbild, och kan börja kämpa för att förändra det som de själva tycker är fel.

Vi utgår från att kunskaper inte är fakta som enkelt kan sättas in på ett konto i hjärnan. Istället ser vi kunskapsbildningen som en aktiv process, där tidigare kunskaper smälter samman med erfarenheter och nya fakta. När man arbetar med personer med inlärningssvårigheter är det extra viktigt att vara medveten om och vårda den processen. Därför väljer vi att arbeta i grupper där vi utgår från de kunskaper som redan finns i gruppen, och tar del av varandras kunskaper och erfarenheter samtidigt som vi som pedagoger eller processledare provocerar fram nya kunskaper, upptäckter och erfarenheter.

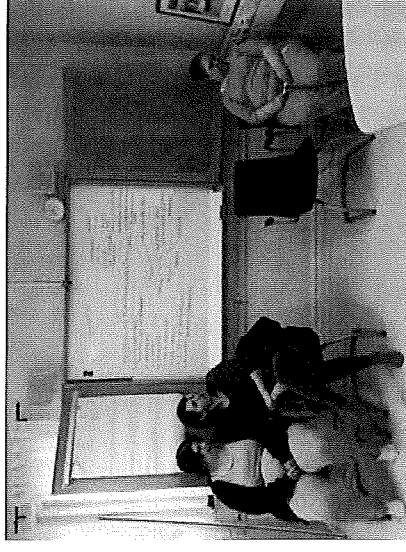
Lärandet i gruppen måste ske på den nivå där deltagarna befinner sig, i Vygotskijs "närmaste utvecklingszon". Det går inte att prata om g-punkten när gruppdeltagarna aldrig ens har tagit en spegel för att titta på hur det egna könsorganet ser ut utifrån. Och det går inte att prata om att säga nej ifall deltagarna inte är medvetna om hur dåligt-känslan känns i kroppen. Referensramarna och bakgrundskunskaperna för olika deltagare skiljer sig åt enormt, och därför behöver sättet att arbeta, teman och nivå skilja sig åt en hel del mellan grupperna och deltagarna.

3.4 Erfarenhetsbaserat lärande under täcket?

Vi tror att alla människor lär sig bäst av konkreta erfarenheter, där både hjärnan, kroppen och känslorna är med. Om man har inlärningssvårigheter och har svårt att förstå abstrakta begrepp

och sammanhang blir det erfarenhetsbaserade lärandet ännu viktigare. Och hur ger man nya erfarenheter om sex, kärlek och relationer när man inte kan följa med in under täcket och visa? Vår metod är interaktiv teater och dramapedagogik, kombinerat med samtal och processövningar.

"Även om dessa metoder inte är revolutionära i sig är de en repetition inför en revolution. Situationen är fiktiv, men erfarenheten är konkret".

Augusto Boals ord är tydliga, och revolutionen som vi hoppas kunna provocera fram är en inre revolution. Vi hoppas kunna öka den enskilda individens tillit till sin egen förmåga att stå upp för sina rättigheter och att ta makten över sitt liv, sin kropp, sina känslor och relationer. Augusto Boal är skaparen av forumteater och många andra interaktiva teaterformer inom familjen "De förtrycktas teater", en viktig inspirationskälla för oss. Även Katrin Byréus, som anpassat och vidareutvecklat Boals metoder till en svensk kontext, har stor betydelse.

3.4 Ett normkritiskt perspektiv

För att arbetet med projektet ska vara meningsfullt så är ett normkritiskt perspektiv en absolut nödvändighet. Sexualitet och identitet är inget statiskt, utan vad det innebär skiljer sig mycket mellan olika personer, olika grupper, kulturer och samhällsskikt.

Om man ska kunna arbeta normkritiskt krävs en medvetenhet om de normer som är styrande i sammanhanget man befinner sig i. *Heteronormen* och *tvåsamhetsnormen* är givetvis väldigt dominerande. Den stora förväntningen är att kärlek och sex är något som sker mellan *en* man och *en* kvinna, och även om personal på boenden och dagliga verksamheter inte har en tydligt negativ inställning till homo- eller bisexualitet, så saknas ofta reflektionen kring att personer med intellektuella funktionshinder kan avvika från heteronormen. *Cisnormen*, som innebär att man förväntar sig att en persons juridiska och biologiska kön ska hänga ihop med personens könsidentitet och konsuttryck, har också starkt inflytande. *Penetrationsnormen* påverkar också mycket, även om det är få i målgruppen som har penetrationssex, och många inte har ett aktivt sexliv över huvud taget.

Funktionalitetsnormen är kanske den norm som specifikt påverkar vår målgrupp mest, och som för många är svårast att förhålla sig till. Många skäms för sin funktionsnedsättning, och upplever ett annorlunda skap. Många som vi har mött talar om personer som inte har tydliga funktionsnedsättningar som "normala". På så sätt upplever de flesta vi mött att de redan avviker från normen, även om de inte reflekterat närmare kring det.

Under hela projektet har vi aktivt pekat på och hjälpt till att ifrågasätta olika normer. För många deltagare har det varit en befrielse att inse att det finns fler som identifierar sig annorlunda än ens biologiska kön, blir kär i personer av det egna könet eller inte vill ha sex alls.

(Löfgren-Mårtensson 2005. "Får jag lov?" Om sexualitet och kärlek i den nya generationen unga med utvecklingsstörning; RFSL Stockholm & RFSL Ungdom 2010, 2011. *Under huden. Sexualundervisning & normkritisk pedagogik*; Ungdomsstyrelsen 2012. *Fokus 12*)

3.5 Etiska ställningstaganden och handlingsplaner

Att dagligen samtala om sexualitet och övergrepp med personer som har liten eller ingen erfarenhet av att prata om dessa frågor innebär ett stort ansvar. Att dessutom fortbilda personer som i sin tur ska prata om frågorna innebär ett minst lika stort ansvar. Därför är det viktigt att veta hur man ska agera när en krissituation dyker upp.

Efter våra workshops har vi alltid erbjudit oss att stanna kvar och prata, ifall workshoppen väckt frågor som de inte vill eller bör ta upp med hela gruppen. Vi har hela tiden varit noga med att känsliga, privata frågor ska tas i enrum, och inte med hela gruppen. I nästan alla grupper har det funnits personer som berättat att de blivit utsatta för övergrepp. Det viktigaste i bemötandet av de personer som berättar om sina negativa erfarenheter är att finnas där och lyssna och visa att man tar det

de berättar på allvar. Dock är det viktigt att poängtera att syftet med våra workshops inte har varit terapeutiskt, och de personer som behövt samtalsstöd har fått hjälp att hitta det, genom Nexus, habiliteringen, primärvården eller psykiatri. Ifall någon polisanmälan har varit aktuell så har projektet eller Vård & Bildning hjälpt till med det. Då vi fått reda på att deltagare har blivit utsatta eller utsatt andra har detta diskuterats med våra kontaktpersoner i SoS-gruppen, där det funnits god kompetens kring dessa frågor. I särskilt svåra fall har vi också frågat Nexus om råd, utan att prata om den enskilda individen. Under senare delen av projektet har vi också haft handledning från en av Vård & Bildnings handledare.

Varken Kulturparken eller Vård & Bildning har haft en konkret, skriftlig handlingsplan för hur man ska agera då man får vetskap om att någon utsatts för våld eller sexuella övergrepp. Dock har det funnits en hel del samlad kunskap bland såväl projektmedarbetarna som hos vår samverkanspart hos Vård & Bildning, Sex- & samlevnadsgruppen (SoS-gruppen). Ändå har det varit så att vi tillsammans fått komma fram till hur vi ska agera från fall till fall. För att undvika detta hade det varit bra att redan från början ha en skriftlig handlingsplan.

Under projekttiden har SoS-gruppen i samarbete med projektet samlat ihop material och lagt en grund för en handlingsplan att användas inom Vård & Omsorg. Denna kommer förhoppningsvis att träda i kraft och implementeras under 2014. I research- och förankringsarbetet inför handlingsplanen har vi byggt upp kunskaperna kring hur såväl V&B:s kunder som personal och chefer tycker att man ska agera, vilka aktörer som kan finnas som stöd, samt hur lagar och regler inom området ser ut.

3.6 Tillgänglighet

3.6.1 Hur har vi arbetat med tillgänglighet?

“Om någon i teatergruppen behöver assistent så ska det finnas från början. Nu blev det i sista sekunden, lite paniklösning.” /Deltagare i teatergruppen

Att göra en verksamhet tillgänglig kräver att man har den funktionsnedsattes glasögon, eller snarare synnedsättning, så att man ser att glasögonen behövs. I hela arbetet med projektet har vi försökt se och känna deltagarnas perspektiv, och vi har arbetat väldigt nära målgruppen. Utvecklingen av metoderna har skett med stor lyhördhet kring de behov som funnits hos deltagarna. Dock har förändringarna i sig kunnat innebära ett tillgänglighetsproblem, eftersom många i målgruppen har ett stort behov av rutiner och struktur.

Informationen om workshops och föreställningar har gjorts på flera olika sätt för att göra det möjligt för så många som möjligt att ta del av informationen. Vi har haft ett utmärkt samarbete med den dagliga verksamheten Ord & Bild, som formulerat om våra texter för att bli lättlästa, och sett till att informationen också går att ta till sig genom picto-bilder.

Våra workshops har genomförts i tillgängliga lokaler, i små grupper anpassade efter deltagarnas funktionsnivå och personlighet. Repetitionerna har till största delen genomförts i tillgängliga lokaler, men i en replokal var handikapphissen trasig, vilket medförde en hel del svårigheter.

När vi arbetade med att arrangera deltagarkonferensen gjordes planeringen på uppdrag av och i nära samarbete med referensgruppen inom daglig verksamhet, så att formerna blev väl anpassade både för mötesfunktionärer och deltagare, som alla hade olika funktionsnedsättningar.

I arbetet med pjäsen har teatergruppen varit de bästa tänkbara tillgänglighetskonsulterna, som kämpat för att ingen ska behöva bli exkluderad, oavsett funktionsnedsättning. Texten förenklades, ljussättningen var noga anpassad för epileptiker, affischen och programbladet är anpassade för personer som har dålig syn eller inte kan läsa, och vi har hjälp till med att förmedla dövtolk till föreställningarna. För personer som på grund av sitt funktionshinder inte kunnat komma till de fysiska föreställningarna har vi gjort en inspelning som ska finnas till hands för boenden och dagliga verksamheter.

3.6.2 Otillgänglighet - vilka grupper har *inte* haft så god tillgång till projektet?

Självklart finns det alltid grupper som blir uteslagna på grund av de metoder eller kommunikationssätt man använder sig av. I projektet ser vi framför allt två grupper som vi inte har kunnat nå.

Personer från kulturer och grupper med starka normer kring begreppet heder är en grupp som medverkat i mycket liten utsträckning i projektet. Det är också en grupp som är särskilt utsatt i sammanhanget, eftersom både sexualitet (främst kvinnors) och funktionsnedsättningar (speciellt intellektuella) är

tabu för många. De mest utsatta i denna grupp har inte kontakt med stödboenden, dagliga verksamheter och habilitering. Många blir bortgiftna när de slutat skolan. Att arbeta öppet med rätten till den egna sexualiteten skulle kunna vara direkt farligt för dem. För att nå ut till denna grupp krävs dels att man samarbetar med särskolan, och dels att metoderna förändras och anpassas. *TRIS (Tjejs Rätt I Samhället)* arbetar aktivt undersökande och metodutvecklande med denna målgrupp, både i Uppsala och på rikspanet.

Personer med grava funktionsnedsättningar har inte heller haft tillgång till projektet i någon större utsträckning. De metoder vi använt oss av under våra workshops har främst varit riktade till och meningsfulla för personer med måttliga eller lättare intellektuella funktionsnedsättningar. De övningar vi arbetat med utgår ofta från att deltagarna kan kommunicera, förstå ord och tolka handlingar i någorlunda utsträckning. Denna målgrupp har dock i viss mån kunnat förstå och ta till sig det som händer i pjäsen "SE OSS!", samt fått del av kompetenshöjningen bland personal.

4. Analys

4.1 Rätten till sexualitet, relationer och känslor

Enligt FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har, var och en, rätt till ett privatliv (Artikel 22).

I det svenska majoritetssamhället är varken intellektuella funktionsnedsättningar eller sex något stort tabu. Däremot är funktionshinderades sexualitet svårt att prata om för många. Personer med synliga funktionshinder blir sällan sedda som sexuella varelser, varför deras sexualitet osynliggörs av majoritetssamhället. Unga kvinnor med osynliga funktionshinder kan råka ut för det motsatta - att de bara ses som en sexuell kropp, vilket kan få stora konsekvenser för deras liv.

Enligt Ungdomsstyrelsens rapport Fokus 12 är unga med funktionsnedsättningar missnöjda med livet i mycket högre utsträckning än andra (21 % jämfört med 4 %). Tre gånger så många i denna grupp är missnöjda med sina familjerelationer jämfört med personer utan funktionsnedsättning. Personer med intellektuella funktionsnedsättningar har ofta ett begränsat socialt nätverk, och många av relationerna är ensidiga beroendeförhållanden. Det finns få forum för att träffa någon, inga anpassade dejtingsajt, och om man väl hittar en partner så är ofta de praktiska möjligheterna till samliv få. Samtidigt har man givetvis samma behov av kärlek, närhet och bekräftelse som alla andra.

Att ha inlärningssvårigheter betyder inte att man har mindre känslor eller sexualitet. Men trots att funktionsnedsättningen är

intellektuell så ser vi att dessa personer blir funktionshinderade även i sin sexualitet och sina relationer, eftersom de inte ges samma verktyg som andra.

(Peuravaara. *Funktionshindrad i en funktionsduglig kropp. Löfgren-Mårtensson. Får jag lov?; Ungdomsstyrelsen 2012. Fokus 12.*)

Erfarenheterna från projektet visar att det är mycket viktigt att arbeta mer kring sexualitet, relationer och känslor för personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Det vi har gjort i projektet är i princip bara att vi skrapat på ytan och provat och delat med oss av några metoder. Detta har varit väldigt uppskattat, och under projektiden har intresset från målgruppen bara ökat.

Vi ser två grupper av yrkesverksamma som behöver utveckla sina kunskaper och metoder inom området. Personal som jobbar med intellektuellt funktionshinderade har som de flesta andra av oss stora tabun och kunskapsluckor kring sexualitet. Man kanske tycker att sexualitet hör till det privata som man inte talar högt om, men glömmer då att dessa personer ofta behöver stöd just i den privata sfären. Många har också fördomar och oreflekterade, insnävande och normativa bilder av sexualitet och sexuell identitet, och saknar erfarenhet och metoder för att prata om sex med stödanhändarna.

Den andra gruppen yrkesverksamma som vi insett har kunskapsluckor är barnmorskor, polis, stödjourer och liknande som informerar om sex, eller tar emot personer som råkat illa ut. Många i dessa grupper kunskaper om hur man bemöter personer med förståndshandikapp. Ett exempel är när vi i pilotprojektet

träffade 50 personer som arbetar med att informera om smittskydd och preventivmedel. Vi frågade hur många som kände till något lättläst eller lättförståeligt material om varför och hur man använder en kondom. Tre personer av 50 kände till något sådant material!

4.2 Rätten till den egna kroppen - sexuella övergrepp och våld i nära relationer

“Nu fick jag verkligen nått att tänka på när jag kommer hem. Man behöver faktiskt inte göra mer än kramas när man ligger i sängen” /kvinna efter pjäsen SE OSS!

Flera rapporter, undersökningar och forskare har under senaste åren konstaterat att unga kvinnor med funktionsnedsättningar är en på flera sätt dubbelt utsatt grupp när det gäller våld och sexuella övergrepp. Personer med intellektuella funktionsnedsättningar är särskilt utsatta, även om lika många rapporter talar om att det är en grupp som blir osynlig i statistiken, bland annat för att forskningsmetoderna inte är tillräckligt tillgängliga.

Enligt Ungdomsstyrelsens rapport Fokus 12 är det mycket vanligare med psykisk ohälsa bland unga personer med funktionsnedsättning än i andra grupper unga. Enligt rapporten är det mer än dubbelt så många som utsatts för mobbning och ungefär dubbelt så många som utsatts för misshandel.

Dock konstaterar ännu fler att det finns mycket lite forskning på

området, och att viktiga undersökningar som gjorts har uteslutit de som är mest utsatta. Personer med grav utvecklingsstörning har inga möjligheter att svara på en enkätundersökning om våld. Även en person med måttlig eller lindrig utvecklingsstörning kan vara beroende av stödpersoner för att svara på en enkät. Och det kan vara svårt att berätta om våldserfarenheter i dessa stödpersoners närvaro. I vissa fall kan det också vara stödpersonen som är förövaren.

- Personer med intellektuella funktionsnedsättningar är extra beroende av personer i deras omgivning, som kontaktpersoner, boendeassistenter, arbetshandledare, partners, grannar i gruppboenden, kollegor, godemän och personliga assistenter. De är viktiga stödpersoner, men kan också utnyttja sin maktposition och bli förövare. Det är också extra svårt att anmäla en person som man är så beroende av, och som kan kontrollera ens liv.
- Många från målgruppen är vana vid att andra bestämmer över dem, och då är det inte självklart att man förstår att man har rätt att bestämma över den egna sexualiteten och kroppen.
- Många är vana vid att inte bli trodda eller tagna på allvar. I diagnosen ingår ofta svårigheter med kommunikation, vilket innebär att det är extra svårt att sätta ord på och förmedla det man har varit med om.
- Övergrepp av eller mot personer med intellektuella funktionshinder bagatelliseras ofta, och klassas istället som “missförhållanden” eller “brister” i verksamheten. En orsak kan vara att kvinnorna ofta ses som icke-sexuella och könlösa. Gärningspersonens diagnos kan också bli en ursäkt, att hen

“inte visste bättre”. Händelser som på andra arbetsplatser skulle tas på allvar och betraktas som sexuella trakasserier blir normaliserade på många av målgruppens arbetsplatser och boenden.

- Det saknas ofta kompetens om utvecklingsstörning hos polis, stödjourer och andra som tar emot våldsutsatta personer. Juridiskt behandlas den våldsutsatte som en vuxen, men kommunikationsförmågan och intelligensen är ofta som ett barns.
- Få anmäler de övergrepp som skett. Kanske får de inte det stöd de behöver, eller kanske tror de att det tjänar något till att anmäla.

(Källor: Bräcke Diakoni. Hur våldsutsatta är unga kvinnor med funktionsnedsättning?; Bräcke Diakoni. Frågan är: vilka hade möjlighet att svara?; Fern & Malmberg. Dolda brottsoffer; Socialstyrelsen. Sällan sedda; Nationellt råd för Kvinnofrid. När man slår mot det som gör ont; Risberg. Vem vill vara ihop med mig då? samt egna erfarenheter från workshops och seminarium.)

Vår erfarenhet från projektets mängder av enskilda samtal och 50 workshopptillfällen med 9 olika grupper med personer med intellektuella funktionsnedsättningar bekräftar det forskningen visat. En stor andel av deltagarna har blivit utsatta för sexuella övergrepp. I nästan alla grupper har det dykt upp erfarenheter av sexuellt utnyttjande och våld. En mycket hög andel av deltagarna har också personlig erfarenhet av mobbning.

5. Utvärdering

Under projektets gång har vi hela tiden haft öron och ögon öppna för att se vilka av våra metoder, förhållningssätt eller arbetssätt som fungerat bra eller mindre bra. Vi har tagit emot och i många fall redan på en gång genomfört förändringar och förbättringar. Den kontinuerliga utvärderingen har haft stor betydelse, eftersom mycket i projektet genomförts för första gången.

Sammanfattningsvis har det framkommit en stor nöjdhet kring projektet i sin helhet, och kring dess metoder, frågeställningar och resultat. Det verkar som att projektet har haft stor påverkan på dem som deltagit i det, såväl hos Vård & Bildnings kunder som personal. Den kritik som framkommit rör främst organisation och kommunikation, och berör i första hand Vård & Bildnings egen organisation och förankring. Några förbättringsmöjligheter från Kulturparkens sida är att ha mer dialog med personal på boenden och dagliga verksamheter kring workshops och repetitioner, att erbjuda workshops även efter föreställningsperioden. Det har också visat sig att det finns behov av en skriftlig handlingsplan för när man får vetskap om övergrepp. Detta gäller främst inom Vård & Bildning, men skulle också vara bra att ha inom projektet.

5.2 Slutlig utvärdering

Vid projektets avslutande har vi genomfört en egen utvärdering och två utvärderingsmöten med vår samverkanspartner, Vård & Bildning. Ett möte genomfördes med affärsområdeschefen för Boende Vuxna och Arbete & Sysselsättning, samt Kvalitets- & utvecklingschefen inom Divisionen Vård & Omsorg, Vård & Bildning. Ett annat möte genomfördes med deltagare från SoS-gruppen, som projektet arbetat närmast, samt SBB-gruppen som består av boendeassistenter som har daglig kontakt med projektets huvudsakliga målgrupp. Här följer en sammanfattning av resultatet av utvärderingarna:

5.2.1 Metoder och resultat

Projektet i sin helhet har fått väldigt positiv respons.

För *kunderna* har projektet ökat kunskaperna kring sexualitet och rättigheter, visat att det är okej att prata om sexualitet och känslor, och gett en möjlighet att bli lyssnad på och respekterad. Det har också gett kunderna en begreppsapparat så att de kan kommunicera kring frågorna. Det har öppnat upp för samtal kring sex och känslor. Ett antal personer har sagt att de insett att de får säga nej, att de kan bestämma själva vad de kan göra med sin partner. Flera har fått känna att deras röst är värdefull och kan göra skillnad. För en del har det också inneburit att de vågat fråga, känna eller berätta något som varit en väl gömd hemlighet.

För *personalen* har projektet lett till insikter om att det är viktiga

5.1 Kontinuerlig utvärdering och förändring

Under projektets gång har vi kontinuerligt själva utvärderat vårt arbete och frågat våra deltagare vad som fungerat bra, och vad de vill ha mer eller mindre av. Längs vägen har vi därför gjort många förändringar utifrån ursprungsplanen. Några av dessa förändringar var:

- Antalet workshops per grupp blev 6-8 (istället för 3-4), eftersom vi dels såg att grupperna behövde längre tid för att bli trygga med varandra, och dels för att behoven var så stora.
- Vi hade omkring 5 deltagare i varje workshopgrupp (istället för 10-15), för att grupperna skulle bli trygga.
- De specifika övningarna och metoderna inom varje workshop utvecklades och förbättrades kontinuerligt längs vägen.
- Rekryteringen av deltagare till workshops skulle från början vara Vård & Bildnings ansvar, men eftersom det krävdes att folk kände till projektet för att anmäla sig så besökte vi även dagliga verksamheter, musikpubar och referensgruppsmöten för att rekrytera deltagare. Även rekryteringen av publik till föreställningarna fick förändras eftersom det var svårt att få in bokningar i början, så två personer från Vård & Bildning fick ringa runt till alla verksamheter och boka in dem.
- Under projektets gång insåg vi hur viktigt det var att själva få handledning, och under sista halvåret fick vi handledning från en av Vård & Bildnings handledare.

frågor att prata om, att kunderna funderar mycket kring frågorna. Man har fått möjlighet till fortbildning, workshops och teater, och fått prova verktyg för att våga prata om sex och känslor med kunderna, och att testa erfarenhetsbaserat lärande. I viss mån kan det också ha lett till ett merarbete när svåra saker kommit upp till ytan. Detta kan också ha gjort att vissa blivit rädda.

Metoderna ses som väldigt meningsfulla, och såväl projektmedarbetarna som SoS- och SBB-grupperna önskar att i princip alla av projektets metoder ska fortsätta att användas. Några förbättringsförslag var att även erbjuda workshops efter föreställningsperioden för att fånga upp intresset, att ha något tillfälle då kunder får träffa polis, åklagare, kvinnojourer etc., samt att ha mer flirt-kärleks- eller dejtingskola.

Även *projektets frågor och teman* ses som väldigt viktiga att fortsätta jobba med.

Utifrånperspektivet har varit betydelsefullt, att projektet inte är en del av V&B:s egen organisation.

Enligt utvärderingen med affärsområdeschefen och kvalitetsutvecklingschefen skulle det behövas bättre kompetenssäkring i projektet, främst kring målgruppen. Dock finns det hos projektledarna såväl formell kompetens i specialpedagogik som flerårig erfarenhet av att arbeta med målgruppen. Någon sådan kritik har heller inte framförts av dem som haft direktkontakt med projektet. Men förslagsvis kan man ta in kompetens i en referensgrupp, och ha handledning redan från början.

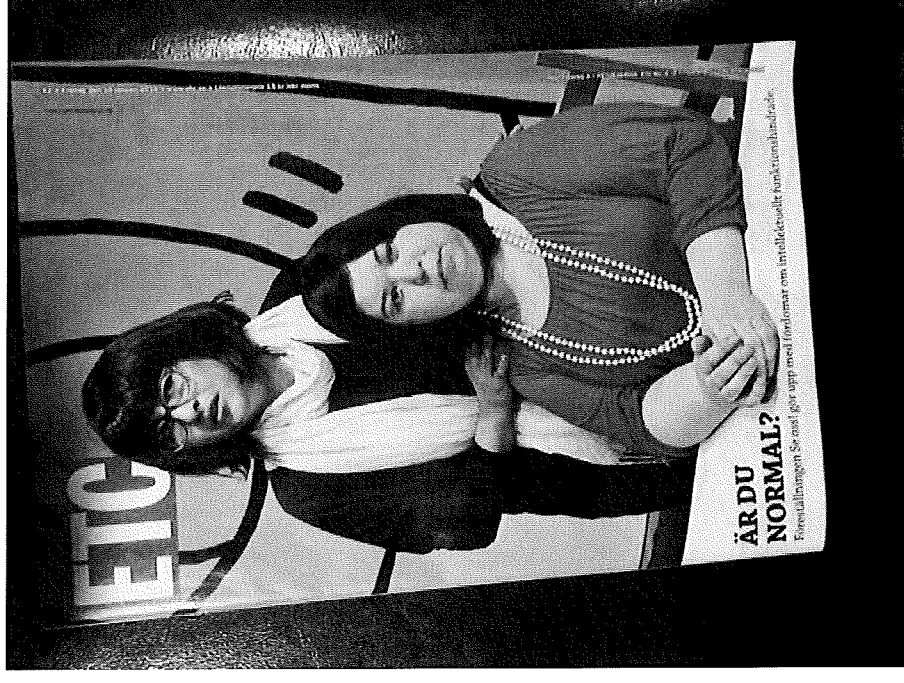
Det hade egentligen behövts en tydlig handlings- och samverkansplan för hur man ska agera och vem som ska ansvara för vad ifall projektets personal får vetskap om övergrepp som deltagare utsätts eller utsätter andra för. Detta gäller främst Vård & Bildning, men hade varit bra om projektet också hade haft från början.

5.2.2 Organisation och kommunikation

- Organisationsstrukturen och styrningen var otydlig från Vård & Bildnings sida, enligt båda utvärderingarna.
- Det fanns inget tydligt mandat för Vård & Bildnings kontaktperson, vilket bland annat försvårade rekryteringen av deltagare till personalworkshops och av besökare till föreställningen.
- I utvärderingen med SoS- och SBB-gruppen framkom det skarp kritik mot bristen på engagemang och kunskap om projektet från chefshåll. Samarbetet mellan SoS-gruppen och Kulturparken har dock fungerat utmärkt.
- Även Kulturparkens egen utvärdering är kritisk mot att det funnits så litet intresse och kunskap om projektet och dess frågor på chefsnivå inom Vård & Bildning.
- Det fanns önskemål om att få med fler affärsområden.
- Samarbetet med Daglig Verksamhet har fungerat bra, trots några mindre svårigheter på vägen. Det hade dock varit

värdefullt med ett närmare samarbete och dialog med boendesidan, samt med cheferna.

- Kommunikationen och informationen kring workshops, repetitioner och föreställningar har varit en svårighet under projektet. Dels beror det på svårigheten att nå ut med information till medarbetarna inom Vård & Bildning, och dels beror det på att projektmedarbetarna inte haft tillräcklig kunskap om Vård & Bildnings organisation.

6. Ekonomisk redovisning

6.1 Redovisning 2012

Kostnader

Budgetpost	Budget 2012	Resultat 2012
Arvoden projekt- & processledare	140 000	134 000
Materialkostnader	10 000	8 875
Lokalkostnader	0	6 000
Administration	0	255
Resor & transporter	0	729
Summa kostnader	150 000	149 859

Kommentarer till redovisning 2012

Den främsta skillnaden i projektets kostnader jämfört med ursprungsbudgeten ligger i lokalkostnaderna. I ursprungsbudgeten hade vi inte räknat med att vi skulle behöva någon eget kontor, vilket har visat sig vara nödvändigt. Vi har minskat personalkostnaden med motsvarande belopp. Denna minskning kompenseras med en motsvarande ökning under 2013, ifall det finns budgetutrymme för det. I övrigt är kostnaderna ungefär samma som i budgeten. Projektets intäkt blev 149 859 kr i samverkansstöd från kommunstyrelsen i Uppsala kommun.

6.2 Redovisning 2013

Kostnader

Budgetpost	Budget 2013	Resultat 2013
Löner & externa arvoden	540 000	491 449
Material	20 000	35 426
Lokal	85 000	113 050
Administration	15 000	16 376
PR	10 000	14 618
Summa kostnader	670 000	670 919

Kommentarer till redovisning 2013

Projektets enda intäkt under 2013 var 670 000 kr i samverkansstöd från Uppsala Kommun. De främsta skillnaderna i resultatet jämfört med ursprungsbudgeten ligger i personal-, material- och lokalkostnader. Även inom dessa budgetgrupper har en del omfördelningar skett. Sänkningen av personalkostnaderna har skett genom att vi har kunnat använda våra egna projektmedarbetare för flera av uppgifterna, samt att vi av konstnärliga skäl valt att inte ha med några professionella skådespelare på scenen. Tekniker och viss föreställningspersonal ingår i hyran på Gottsunda Dans & Teater, vilket också är en anledning till varför lokalkostnaderna ökat på bekostnad av personalkostnaderna.

Alla kostnader för året var inte klara då projektredovisningen för 2013 genomfördes, varför de exakta summorna förändrats något. Några kostnader som rör 2013 aviseras under 2014. Detta gäller främst revisionskostnader, som faktureras i efterhand.

6.3 Redovisning 2014

Kostnader

Budgetpost	Budget 2014	Resultat 2014
Löner & externa arvoden	70000	69 826
Material	0	4 284
Lokal	0	1 500
Administration	5 000	5 758
PR	0	0
Summa kostnader	75 000	81 368

Intäkter

Budgetpost	Budget 2014	Resultat 2014
Samverkansstöd, Uppsala kommun	75000	75000
Biljettintäkter	0	6 200
Summa intäkter	75000	81 200

Kommentarer till redovisning 2014

Det har både tillkommit kostnader och intäkter som inte budgeterats från början, varför summorna i 2014 års redovisning blivit högre än den ursprungliga budgeten. På intäktssidan tillkom lite biljettintäkter, då de som inte tillhört våra målgrupper eller på något sätt berörs av pjäsens frågor i tjänsten fått betala 80 kr för att gå på föreställningen. På kostnadssidan tillkom en del materialkostnader, då teaterföreställningarna förlagts under 2014. Dessutom tillkom en månads lokalyra för kontoret som projektet hyrt.

7. Bilagor

Bilaga 1. Medierapportering

Bilaga 2. Föreställningen SE OSS! på DVD

Bilaga 3. Framtaget material inom projektet

Med detta tackar Kulturparken för förtroendet att få genomföra detta projekt. Länga leve rätten till min kropp, mina känslor och relationer!

På återseende!

ETC

Ur tidningen ETC
10/1 2014
"Vem är normal?"

FRÅNLÖST MÅNEN 0718

#2 • Fredagen 10 januari 2014 • www.etc.se • Lösnummerspris 15 kr inkl moms

POSTTIDNING A • RETURADRESS: ETC NU, C/O TITELDATA, 112 86 STOCKHOLM

ÄR DU NORMAL?

Föreställningen Se oss! gör upp med fördomar om intellektuellt funktionshindrade.

Pjäsen Se oss! har premiär den 11 januari på
Gottsunda dans och teater i Uppsala. På bilden
syns Eleonor Belin och Christopher Lundgren

BILD: HENRIK GISTVALL

Ur tidningen ETC,

10/1 2014 -

"Vem är normal"?

Vem är normal?

Pjäas gör upp med fördomar om funktionsnedsatta

TEATER I föreställningen Se oss! sätter intellektuellt funktionsnedsatta själva ord på frågor om sex och relationer, ämnen som det sällan pratas om.

– Det finns en föreställning om att allt ska vara så gulligt när man är handikappad.

– Thomas, du ger fan i att krampa i dag va? Vi har inte tid med sådant!

Regissören Nanna Castillos, delvis skämtsamma, ord ekar i teatersalongen där dagens repetitioner inför teaterföreställningen *Se oss!* precis ska inledas.

Stämningen är bra, men stressen inför den stundande premiären gör sig påmind i ensemblen, som utgörs av sex personer som lever med intellektuella funktionsnedsättningar.

Tillsammans med producenten Magnus Lindén och regissören Nanna Castillo har de skapat en föreställning som lyfter fram det som inte många pratar om, nämligen sex, kärlek och relationer bland personer med just intellektuell funktionsnedsättning.

– Det råder en stor segregation, där man inte ser folk som är funktionshindrade i radio och tv etcetera. Det är viktigt att ändra på, säger Nanna Castillo.

Speciella Inlärningsmetoder

Se oss! grundar sig i projektet Rätten till min kropp, mina känslor och relationer, och manus bygger på erfarenheter som har samlats in på workshops, föreläsningar och konferenser. De har sedan arbetats om till tematiska berättelser. Alla medverkande har sedan bidragit till pjäsens utformning.

De flesta i ensemblen har ingen skå-

despelarerfarenhet sedan tidigare, och för att lära sig manus har de tagit till en del specialmetoder, som piktogram och ljudinspelningar. Men det har gett goda resultat.

– Jag trodde aldrig att det skulle gå att lära sig ett manus när man har inlärningsproblem! säger Eleonor Belin i lunchpausen.

Vill nyansera bilden

Utöver sex och relationer handlar *Se oss!* om bemötande i vården, erfarenheter av sexuella övergrepp och diskriminering i arbetslivet. Och de medverkande vill nyansera bilden av den intellektuellt funktionsnedsatta som asexuell, glad och tacksam.

– Det finns en föreställning om att allt ska vara så gulligt när man är handikappad, säger skådespelaren Maria Sedvallson.

– Vi ses som glada och tacksamma, och vi har framför allt inte sex eller relationer, fyller Eleonor Belin i.

Delad frustration

Alla medverkande i pjäsen har sina egna berättelser om fördomar och diskriminering, och har bidragit med sina egna erfarenheter och synpunkter. Men de delar alla en frustration över hur samhället ser på dem, något som inte sällan påverkar hjälpinsatserna de får.

– Antingen ses man

som dum i huvudet eller så förväntas man klara sig själv, säger Veronika Wallin.

– Om jag får ny personal hemma så blir jag tokig om de gör allt åt mig. Det finns ingen tid för dem att låta mig göra saker själv eftersom de vill bli klara på

SE OSS!

■ Regi: Nanna Castillo

■ Producent: Magnus Lindén

■ I rollerna:

Christopher Lundgren – Fredde

Veronika Wallin – Sole & Sara

Eleonor Belin – Rebecka

Maria Sedvallson – Adam & Gunhild

Pavel Michic – Professorn

Charlie Moberg – Mårten Mårtensson

Thomas Kjellberg – Experten

■ Premiär 11 januari på Gottsunda dans och teater i Uppsala.

■ Målgruppen är främst brukare, LSS-personal och politiker, men allmänheten är också välkommen.

■ Biljetter bokas på www.kulturparken.net

BILD: HENRIK GISTVALL

en sekund, medan det kanske tar en minut för mig, fortsätter Charlie Moberg.

Och vi förväntas sitta i vår lilla gruppbostad och vara tacksamma, fortsätter Veronica.

Vem är normal?

Att ge röst åt de som annars inte hörs är grundläggande med *Se oss!*. De som folk annars pratar över huvudet på tar ordet, och ingen annan vet bättre än de själva hur deras liv ser ut.

– De som spelar är experterna, som Nanna Castillo uttrycker det.

Till syvende och sist handlar det om synen på vem och vad som är "normalt", förklarar Thomas Kjellberg

– Vem är handikappad egentligen? Vad är det som säger att ni som sitter där i publiken är normala? Och hur många ser mig som en tillgång i stället för en belastning?

Martin Halldin

INSIKT

1/14 LAFA 卍

Ur tidningen Insikt,
mars 2014 -
"SE OSS! bryter
tystnaden om sex"

SE OSS!
bryter tystnaden
om sex

**En dag på
ungdomsmottagningen**

Ur tidningen Insikt,
mars 2014 -
"SE OSS! bryter
tystnaden om sex"

SE OSS!

bryter tystnaden om sex

Föreningen Kulturparken riktar strålkastaren mot något som ofta glöms bort i vardagen på boenden och dagverksamheter för personer med intellektuella funktionsnedsättningar – sex, lust och rättigheter.

DET ÄR FREDAG EFTERMIDDAG och stämningen i vardagsrummet på Trolistigens gruppböende är upprörd. Adam måste flytta, det har hans föräldrar bestämt, fast han inte vill. Orsaken? Han är kär, kär så hjärtat bankar, i en tjej som bor i rummet intill hans.

– Vadå, får man inte bli kär? Rebecka, en av Adams vänner, slår ut med händerna så att de glänsande röda korkskruvarna i peruken dansar.

– Vi får inte det i alla fall, svarar Sole som ilsket, med kepsen nedtryckt över argrynkorna i pannan, klampar runt ett varv i rummet innan han fortsätter: Om man blir kär kan det leda till sex och då kan man bli med barn och sedan kommer socialen och tar barnet ifrån en.

Så här får det bara inte gå till, tycker Adams vänner, som bestämmer sig för att gömma undan honom så att personalen inte hittar Adam när taxin kommer för att hämta honom. Tills de vet hur de ska kunna hjälpa honom att stanna för gott.

FÖRUTOM ETT OCH ANNAT engagerat hummande råder en koncentrerad tystnad i publiken på bänkarna i mörkret som omger den upplysta scenen på Gottsunda Dans och Teater strax utanför Uppsala. Föreställningen som fått det sedvanliga publikprasslet och mumlandet att tystna heter "Se oss! En pjäs om kärlek, sex och känslor på ett gruppböende".

Vad är egentligen sex? Får man ens ha sex när man har en intellektuell funktionsnedsättning? Hur vet man att man är kåt? Hur vet man om någon annan vill ha sex? Och *hur* ska man kunna ha sex med någon, ens med sig själv, när reglerna på gruppböendet säger att man inte får låsa dörren till sitt eget rum, så att man riskerar att någon annan när som helst öppnar dörren och kliver in utan att knacka

först? Fredde, Rebecka, Sole och de andra unga personerna på scengolvet är fulla av frågor, men blir för det allra mesta tvungna att fråga varandra eller gissa sig fram till svaren själva. Gunhild, som arbetar på boendet, blir generad av sådana frågor. Hon hyschar eller försöker byta samtalsämne så fort sex kommer på tal.

Vi som sitter i publiken får däremot hjälp av Professorn, sora med håret på ända kommer in på scenen med jämna mellanrum och berättar mycket av det man behöver veta. Om hur kroppen fungerar, vilka ord man kan använda, vad onani är, att man absolut får ha sex men att man måste veta att den man är tillsammans med också vill. Om rätten till sin kropp och lust och till att säga nej till sådant man inte vill. Om FN:s deklaration om mänskliga rättigheter som gäller alla människor, utan undantag.

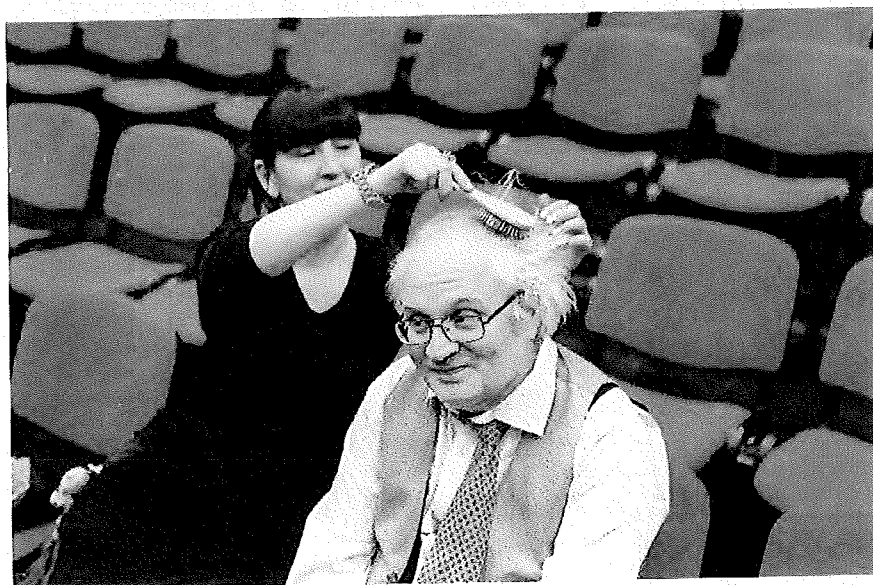
FÖRESTÄLLNINGEN "SE OSS!" är en del av det större projektet "Rätten till min kropp, mina känslor och relationer", som drivs av

föreningen Kulturparken i samarbete med Vård & Bildning inom Uppsala kommun. Manusets baseras på sådant som framkommit i samtal, dramaövningar och rollspel under ett stort antal workshops med personer med intellektuella funktionsnedsättningar och med personal som arbetar med målgruppen inom Uppsala kommun.

Det berättar Magnus Lindén, producent och projektledare, och Nanna Castillo, pjäsens regissör och manusförfattare, när vi slår oss ner en stund i salongens hallonröda fåtöljer efter föreställningen och den efterföljande diskussionen med publiken, som nu hörs sorla i kapprummet.

– På workshoparna med personal pratade vi mycket om hur man kan förhålla sig, säger Magnus Lindén. Det stora problemet, upplever vi, är att man inte vågar snacka om sex, och inte heller om övergrepp. Det är fortfarande tabu för många som jobbar med den här målgruppen.

DEN TYSTNAD KRING sexualitet som om-

Regissören Nanna Castillo fixar till frisynen på Pavel Michnik som spelar Professorn i föreställningen "Se oss!".

Ur tidningen *Insikt*,
mars 2014 -
"SE OSS! bryter
tystnaden om sex"

gärda personer med intellektuella funktionshinder märktes på de unga som deltog i workshoparna, berättar Nanna Castillo:

- Vi upptäckte tidigt att kunskapsnivån var mycket lägre än vad vi hade kunnat tro. De kunde sakna grundläggande ord för sitt eget könsorgan eller hade knappt några begrepp om vad onanera är.

Så för att kunna samla in erfarenheter att bygga pjäsen på, fick man börja med att prata om vad sex är, sätta ord på känslor och upplevelser.

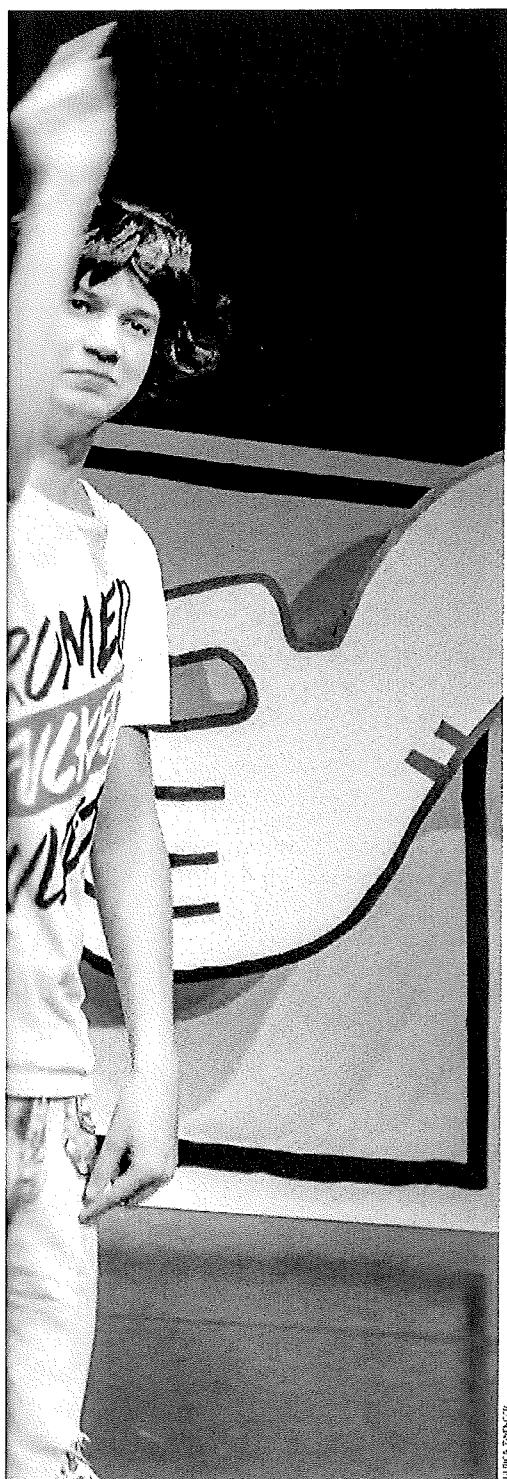
- Vi har jobbat mycket med samtal, rollspel, dramaövningar och processövningar för att

stimulera till samtal och få igång deltagarna att reflektera och testa - hur gör jag för att flirta? Eller hur gör jag för att säga att jag inte vill? Vad är sex? Vad är kärlek?, fortsätter Magnus Lindén.

ENSEMBLENS SKÅDESPELARE har trängt ihop sig i ett mindre utrymme utanför omklädningsrummen bakom scenen efter att ha sminkat av sig och klätt om till sina vanliga kläder. Den där tystnaden som omgärdar frågor om sexualitet när man har ett intellektuellt funktionshinder är något de känner igen, berättar de. Och inte bara från boenden

och dagverksamheter. Av de sju skådespelarna som spelar föreställningens nio roller, är det till exempel bara Veronica Wallin, pjäsens Sole och Sara, som någon gång under skoltiden har haft sex- och samlevnadsundervisning, och det beror på att hon gick i vanlig skola i högstadiet, menar hon. På särskolan var det tyst om sex. De andra nickar instämmande.

- Det är lite som att de tror att det inte är någon idé att försöka förklara, att man är för dum för att förstå, säger Maria Sedvallson, som spelar Adam och Gunhild i pjäsen. Men grejen är väl att det i så fall är de själva som är

KURICA SPENCER

dumma som inte kan tänka ut olika sätt att lära ut på. Det finns en massa sätt, till exempel med piktogram (enkla, grafiska symboler). Eller som vi gör, med den här pjäsen.

– Jag tror, att går du i särskolan så glömmar de bort att även personer med funktionshinder har det här behovet. Ungefär som att det inte finns riktigt i vår värld, säger Thomas Kjellberg, som spelar Experten.

Visst beror tystnaden på boenden och dagverksamheter till dels på att många i personalen, likt Maria Sedvallson, som spelar Gunhild, tycker att det är svårt att prata om sex och helst viftar undan de frågor som kommer.

Men det finns även andra orsaker, påpekar skådespelarna som alla har egna erfarenheter av den sortens verksamheter. En sådan orsak är tidsbrist. I vardagen på ett gruppböende finns numera sällan varken tid och möjlighet att prata enskilt och ostört med någon i personalen om frågor som känns privata. Tidigare hade man rätt att ha en kontaktperson utanför gruppböendet, påpekar Charlie Moberg, som i pjäsen spelar gruppböendets nye chef Mårten Mårtensson. En kontakt som gjorde det möjligt att leva ett mer självständigt liv, om det så bara gällde att få bestämma vilken film man vill se själv, istället för att ständigt behöva kompromissa med övriga boende och följa majoritetsbesluten.

– Jag förlorar för jämnaren, tycker jag. Jag vill ha en kontaktperson, men kommunen säger att de inte har råd. Det är skitsnack, säger Charlie Moberg med eftertryck.

– Och om man aldrig får vara ensam med en kontaktperson eller någon i personalen, influerar Eleonor Belin, pjäsens Rebecka, får man ju aldrig möjlighet att prata om sådant man funderar över och kanske vill prata ostört om, bara med just den personen.

Vi pratar vidare om Gunhild, vårdaren i pjäsen som är så orolig för att göra fel och säga något tokigt att hon viftar bort till och med ungdomarnas frågor om ett övergrepp en flicka som tidigare bodde i gruppböendet blev utsatt för. Jag frågar ensemblen vad de skulle vilja att personer i publiken som arbetar inom omsorgen ska lära sig av pjäsen.

– Man kanske måste våga lyssna, säger Maria Sedvallson. Man kanske inte alltid måste ha något riktigt svar heller, för huvudsaken är att man lyssnar och tar den som pratar på allvar.

UNDER DEN DRYGA MÅNAD "Se oss!" har visats på Gottsunda Dans och Teater har över tusen personer kommit för att se pjäsen och delta i diskussionerna efteråt. Intresset och engagemanget har varit stort.

– Alla som har kommit på föreställningen

Ur tidningen *Insikt*,
mars 2014 -
"SE OSS! bryter
tystnaden om sex"

har tyckt att det har varit jättevärdefullt och bra, säger producenten Magnus Lindén. Även personal som jag från våra workshopar vet har varit väldigt hyschhysch kring det här ämnet har dröjt sig kvar efter föreställningen och velat veta mer.

Teater, dramaövningar och rollspel är en bra form för att informera och prata om sexualitet med personer med intellektuella funktionshinder, säger han. Har man inlärningssvårigheter kan det vara svårt att tillgodogöra sig undervisning som baseras på faktakunskaper, det fungerar mycket bättre med erfarenhetsbaserad inlärning.

– Teater är en perfekt form för att få erfarenheter. Man går in i en roll och slipper vara sig själv, men får verkliga konkreta erfarenheter även om situationen är påhittad.

NU HOPPAS KULTURPARKEN på att få pengar från Arvsfonden för att i ett treårigt fortsättningsprojekt utveckla sina arbetsmetoder och turnera utanför Uppsala kommun med föreställningen "Se oss!". I framtiden hoppas de kunna göra en ny pjäs på samma tema.

– Vi vill nå ut i landet med pjäsen och för att sprida de metoder vi jobbar med. Det känns som vi har mycket att dela med oss av, säger Magnus Lindén.

MARTINA JUNSTRÖM martina.junstrom@sl.se

Tips!

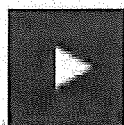
HÖSTEN 2013 sände UR "Sexbyrån", en programserie om kroppen, kärlek, relationer och sex som i första hand vänder sig till elever på särskolans högstadium och gymnasium. Alla programmen finns på www.urplay.se. Där finns även "En timme om sexualkunskap i särskolan" där ANNIKA EDWARDS samtalar med bland andra LOTTA LÖFGREN-MÅRTENSON, professor i sexologi, om varför är det så viktigt med sexualkunskap i särskolan.

Ovan t v: Veronica Wallin, Eleonor Belin och Christopher Lundgren på scen i "Se oss!".
T h: Producenten Magnus Lindén och regissören Nanna Castillo vill utveckla arbetet med "Rätten till min kropp, mina känslor och relationer" och hoppas på finansiering till ett treårigt fortsättningsprojekt.

Inga studenter med intellektuellt funktionshinder på scenskolorna

Ur Kulturnytt

"Jag har drömt om det, men det kräver för mycket" i P1,
(3:07 min)

8/1 2014

Ensemblen i "Se oss" Foto: Henrik Gjalvåg

Mellan januari och mars i år har minst fem olika föreställningar med intellektuellt funktionshindrade skådespelare premiär. Teatersällskap som glada Hudik och Moomsteatern i Malmö har öppnat för olika typer av skådespelare - men på de stora scenskolorna finns ingen intellektuellt funktionsnedsatt student. Kulturnytt har varit med på en repetition av föreställningen "Se oss".

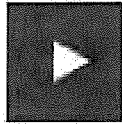
Publicerat onsdag 8 januari kl 08:00

DELTA

Pjäsen "Se oss" handlar om rätten till sin egen kropp och sexualitet. Skådespelarna har LSS-behov, som bland annat omfattar rätt till personlig assistans, och ingen av dem har professionell skådespelarbakgrund. En av dem är Ellinor Belin och hon skulle vilja fortsätta med skådespeleriet.

-Ja, absolut, jag skulle själv kunna tänka mig att söka till någonting, men som sagt, det finns ingenting idag och jag är jätteglad att Nanna och Magnus tog upp det här projektet

Premiär för Se oss i Gottsunda

"Det är ju en verklighetsbaserad händelse som vi har byggt pjäsen på"

(7:10 min)

Ur P4 Uppland, 10/1 2014

Ensemblen i 'Se oss' Foto: Henrik Gistvall

I morgon lördag är det premiär för teaterpjäsen Se oss på Gottsundadans och teater i Uppsala. Den handlar om rätten till sin egen kropp och sexualitet. Ingen av skådespelarna i ensemblen har professionell skådespelarbakgrund, och flera av dem brottas med inlärningssvårigheter och talproblem.

Publicerat fredag 10 januari kl 17:32

DELA 0 KOMMENTARER

En av aktörerna är Ellinor Belin och hon skulle vilja fortsätta med skådespeleriet.

-Ja, absolut, jag skulle själv kunna tänka mig att söka till någonting, men som sagt, det finns ingenting idag och jag är jätteglad att Nanna och Magnus tog upp det här projektet med rätten till vår kropp då. Sen att de byggde på det i en teater och att vi fick vara teaterspelarna liksom. Det är guld värt, säger Elinor Belin till [Kulturnytt i P1](#).

Lydia Farran-Lee
Elin Roumeliotou

KULTUR&NÖJE

Se oss

en föreställning om sex,
vänskap och livet på ett
boende

Text: Malin Spångberg

Foto: Karolin Bernacca

Snabel-Posten fick vara med under en repetition av föreställningen Se oss. Föreställningen har smygpremiär fredagen den 10 januari och premiären är lördagen den 11 januari 14.00 på Gottsunda-Teatern.

Medverkande:

Nanna (Regissör), Veronica, Mia, Charlie, Tomas, Elinor, Christopher och Pavel.

Föreställningen handlar om en kille som heter Adam och dom andra brukarna vid ett LSS-boende. Adams föräldrar har bestämt att han måste flytta, men det vill han inte. Dom andra brukarna på boendet gömmer honom på vinden. En kille på boendet är väldigt nyfiken på sex, han frågar men får inte direkt något svar. Senare i pjäsen kommer det in en karaktär, som han vänder sig till med sina frågor och funderingar. Det kommer en ny chef till boendet och han styr upp det hela. Det tas upp väldigt viktiga frågor i pjäsen, vad får man göra och vad får man inte göra när det gäller sex och samlevnad?

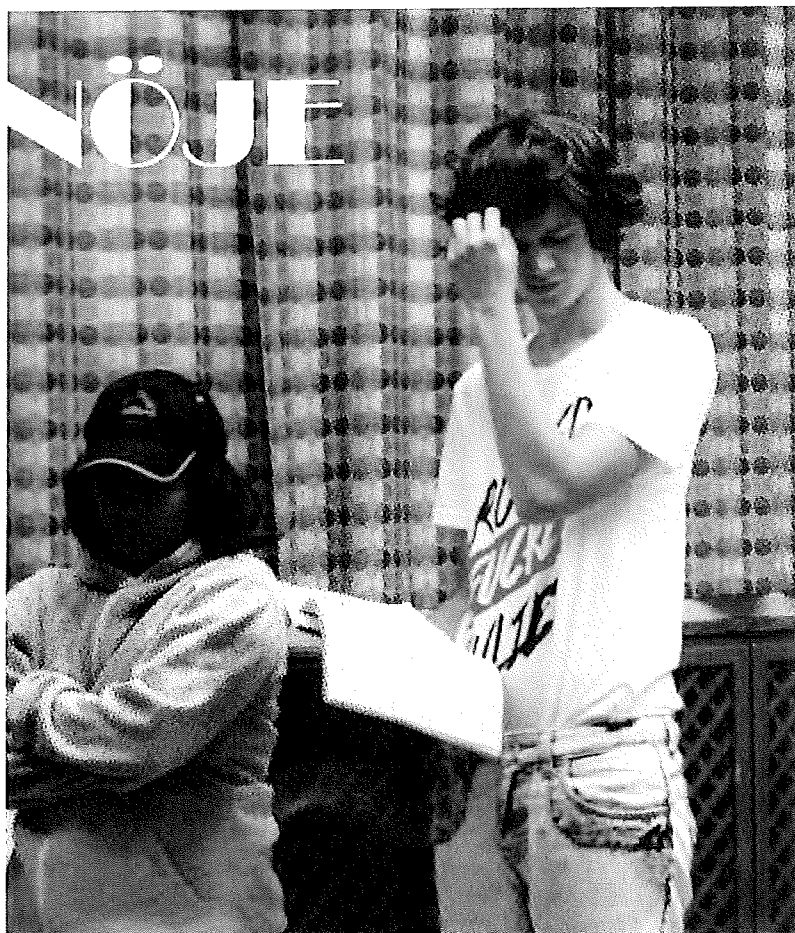
Pjäsen tar upp alvarliga saker också, som till exempel sexuella övergrepp. Det kan hända vem som helst, bara för att man bor i ett LSS boende, så behöver inte det betyda att man inte kan bli utsatt för ett övergrepp. Det är vanligare än vad man tror.

Syftet med pjäsen är att visa hur samhället är uppbyggt, dom som har ett funktionshinder lever för det mesta i ett skyddat nätverk. Kanske har och får dom inte lära sig hur sex är, att säga nej, hur det är att vara på jobbet. För det mesta sköts allt åt en boende, kanske har man en God man. Men vem ska man vända sig till med sina frågor och funderingar om sex, livet och jobbet?

Innan Nanna började med teatergruppen, intervjuade hon personer med funktionshinder. Mycket av det som sägs i pjäsen har hänt på riktigt.

Roligt och Svårt

Det svåraste med att göra en teater är att prata högt och långsamt, glömma bort sin scenskräck och komma ihåg sina repliker. Man gör så gott man kan, även om det händer att man tappar sina repliker ibland.

Regissören säger: Svårast med att göra den här pjäsen är ambition. Ni vill så mycket och ni kan så mycket, men det är så frustrerande att det går, som ni tycker, långsamt, men jag tycker att den har utvecklats väldigt snabbt. Men jag förstår när ni jämför med där ni vill vara mot där ni tror ni är. Men det stämmer inte, ni är duktiga allihopa, säger Nanna.

Roligast med teatern är; underbara Nanna "Regissören", hon är underbar att jobba med. Teatergruppen, det känns bra och roligt att träffas, det är ett annorlunda mot vad dom flesta i teatergruppen egentligen håller på med på dagarna. Istället för att vara på sin arbetsplats så är dom med teatergänget. Sen tycker dom att det är kul att spela teater. Det här är ett jobb, men ett roligt jobb. Det finns mycket humor i teatergruppen.

Spelat teater förut?

Christopher – Ja, var med i en dramagrupp för några år sen.

Mia – Ja, har spelat med Nanna och Magnus förut. Började redan som åtta-åring på Uppsala stadsteater.

Pavel – Ja, i skolan

Charlie – Nej.

Tomas – Nej.

Veronica – Nej.

Elinor – Nej.

Jag tycker att den som kan, ska ta sig till Gottsunda Teatern och se föreställningen Se oss, det kommer att vara arton föreställningar, måndagar, tisdagar, onsdagar och lördagar. Ni kommer inte att bli besvikna.

Sist vill vi tacka Nanna, Veronica, Christopher, Mia, Pavel, Charlie, Tomas och Elinor, att vi fick komma och ta del av era förberedelser inför premiären i januari.

Ensemble. Pavel Michnik, Veronica Wallin, Thomas Kjellberg, Maria Sedvallson, Eleonor Bellin, Christopher Lundgren och Charlie Moberg spelar i *Se oss!* på Gottsunda Dans och Teater.

Foto: Nina Leijonhufvud

Hårhjälp. Peruken vill inte sitta som den ska. Charlie Moberg får hjälp av regissören Nanna Castillo.

Scen. Föreställningen *Se oss!* uppspelar sig på ett gruppbostad.

Om rätten till sex

SCEN Funktionsnedsattas rätt till sin kropp, sina känslor och relationer. Om det handlar föreställningen "Se oss!" som har premiär på Gottsunda dans och teater i dag, lördag.

Veronica Wallin sitter framför spegeln i logen. Hon har precis fått på sig den mörkbruna peruken och fått hjälp med sminket. Nu har hon förvandlats till karaktären Sara, en av de två roller hon spelar i föreställningen "Se oss!". Även premiärnerverna är på plats.

– Jag vaknade i natt och hade drömt att jag inte kunde en enda replik, jag var tvungen att ta upp manusets och läsa, berättar hon.

De sju skådespelarna har repeterat ett halvår, tillsammans med regissören Nanna Castillo. Snart är det premiär och de svåraste scenerna ska släpas en sista gång.

”Jag tror att pjäsen kan leda till väldigt mycket diskussion.

Magnus Lindén.

Christopher Lundgren, även han i peruk, spelar karaktären Freddie.

– Han är lite sexgalen och även något lågbegåvad måste jag säga, berättar han klädd i sina scenkläder, en tröja med texten "Romeo fucked Juliet".

"Se oss!" är en del av ett projekt som föreningen Kultursparken driver tillsammans med Vård och bildning, Uppsala kommun. Projektet handlar om sexualitet och relationer för personer med intellektuella funktionsnedsättningar.

– Tanken är att skapa förutsättningar för att målgruppen ska få erfarenheter av goda relationer och rätten till en sexualitet. Men också för att förebygga övergrepp, som tyvärr är väldigt vanligt i den här målgruppen, säger producenten Magnus Lindén.

Under hela förra året hölls workshops där deltagarna

kom från dagliga verksamheter eller boenden i Uppsala kommun. I smågrupper gjorde man värderingsövningar, spelade teater och rollspel och samtalade kring sex och relationer.

– Under de här workshoppen dök det upp väldigt mycket erfarenheter. I varje grupp fanns det till exempel någon som blivit utsatt för övergrepp av något slag. Flera hade aldrig berättat om detta för någon.

Men det kom också fram positiva erfarenheter, och längtan efter sådana. Nanna Castillo plockade ihop historierna och gjorde om dem så att de skulle passa in i en handling, och så att personerna bakom inte skulle kunna identifieras. Några

24 UNT

TV

Se scener från föreställningen i 24 UNT

av gruppdeltagarna fick frågan om de ville vara med som skådespelare i pjäsen som nu ska spelas mellan 11 januari och 5 februari på Gottsunda dans och teater.

– De här personerna är intellektuellt funktionsnedsatta, men inte känslomässigt eller sexuellt även om omgivningen ofta skapar hinder. Jag tror att pjäsen kan leda till väldigt mycket diskussion, säger Magnus Lindén.

Ellenor Skagegård
ellenor.skagegard@unt.se

Fakta

En pjäs om kärlek, sex och relationer

Pjäsen "Se oss!" bygger på utvalda texter och erfarenheter om kärlek, sex och relationer. Från personer med intellektuella funktionsnedsättningar.

Regi och manus av Nanna Castillo, med hjälp av skådespelarna. Medverkande gör

Pavel Michnik, Veronica Wallin, Thomas Kjellberg, Maria Sedvallson, Eleonor Bellin, Christopher Lundgren och Charlie Moberg.

Föreställningen spelas 16 gånger, mellan 11 januari och 5 februari på Gottsunda Dans och Teater.

VISSTE DU ATT ... januari månads utställningar hos Uppsala konstnärsklubb öppnar på lördag 11 januari på Galleri 1 med konstnären Gijs Weijers utställning "Serigrafi och teckningar"? Holländaren har specialiserat sig på screentryck byggt en screentrycksverkstad i Å-huset. Nu visar han de första färgglada trycken.

Tabubelagd sex i ny teaterpjäs

En pjäs om funktionshindrade och deras sexualitet hör inte till vanligheterna. Men på lördag den 11 januari är det premiär för "Se oss!" på Gottsunda Dans & Teater, en föreställning om ett ämne få vågar prata om.

Magnus Lindén, som är producent för pjäsen, hoppas på att pjäsen ska öka kunskapen och förståelsen kring ämnet.

– Vi valde att koncentrera oss på funktionshindrade och deras sexualitet, dels eftersom det är en grupp som är extremt utsatt för övergrepp, dels för att möjligheten till bra sex och bra relationer är begränsade då vardagen inte är anpassad till att ha relationer, säger han.

Ensemblen består av sex personer som själva är funktionshindrade och pjäsen baseras på erfarenheter från personer med intellektuella funktionsnedsättningar.

Magnus Lindén berättar att det finns mycket fördomar och tabun och att kunskapsbristerna hos både

"Man har inte velat se funktionshindrade som personer de som personer med en sexualitet."

vårdpersonal och de funktionshindrade är stora.

– Man har inte velat se funktionshindrade som personer med en sexualitet. Man ser efter andra behov men inte behovet av närhet och kärlek, säger han.

Hur uppkom idén till pjäsen?

– Initiativet kom från Britt Löfgren, som var samordnare för jämställdhet och mångfald i kommunen, som nyligen gick bort.

Vad har ni för förväntningar inför premiären nu på lördag?

– Vi hoppas på att mycket folk dyker upp och att föreställningen väcker känslor som bidrar till en diskussion.

Se oss! registreras av Nanna Castillo som även har skrivit manus.

Midia Saleh

reporter@uppsalatidningen.se

VILL SKAPA DISKUSSION. Ensemblen tror på en stor publik och hoppas att pjäsen ska väcka känslor.

FOTO: HENRIK GISTVALL

Hem LSS LYSSNA TITTA OM OSS

Årets andra SebVoice är ute NU!!! – I SebVoice-Intervjuen intervjuar jag, Magnus Lindén, processledare från Kulturparken, så lyssna nu!!!

Årets andra SebVoice är ute nu!!!

I SebVoice 2 innehåller detta:

Så intervjuar jag, processledare från Kulturparken och dramapedagogen, Magnus Lindén i SebVoice-Intervjuen.

I SebVoice-Tipset, tipsar jag om ett CD-album och en DVD-film. Så tipsar min gäst om en roman.

Glöm ej att titta in, på Facebook-sidan, "SebVoice". Så tryck där på gilla-knappen när du har lyssnat klart!!!!